

Araştırma Makalesi/ Research Article

40 Yaş Üzeri Kadınların Doğurganlığa Yönelik Tutumları ve Etkileyen Faktörler

Attitude of Women over 40 Age to Fertility and Affecting Factors

Seda Üstün¹ Kerime Derya Beydağ²

¹ Şişli Meslek Yüksekokulu, İlk ve Acil Yardım Programı, İstanbul, TÜRKİYE

² Yalova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Yalova, TÜRKİYE

Geliş tarihi/ Date of receipt: 17/02/2022

Kabul tarihi/ Date of acceptance: 10/10/2022

© Ordu University Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, Turkey, Published online: 04/06/2024

ÖZ

Amaç: Bu araştırma, 40 yaş üzeri kadınların doğurganlığa yönelik tutumları ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Tanımlayıcı ve kesitsel tipteki araştırma, Mayıs-Aralık 2020 tarihleri arasında 242 kadınla gerçekleştirilmiştir. Veriler, Demografik Veri Formu ve Kadınların Doğurganlığa Yönelik Tutumları Ölçeği ile elde edilmiştir.

Bulgular: Kadınlardan üniversite mezunu olan, çalışan ve ideal gebelik yaşını 30 yaş ve üzeri ve üzeri olarak belirtenlerin "çocuk sahibi olmanın yaşam üzerine negatif etkisi" alt boyut puan ortalaması diğerlerine göre daha yüksek iken; ilköğretim mezunu olan ve çalışmayanların "çocuk sahibi olmanın yaşam üzerine pozitif etkisi" alt boyut puan ortalaması daha yüksek olarak bulunmuştur ($p<0.05$). Kadınlardan, iki kez gebelik geçiren, aile planlaması hizmeti alan ve modern yöntem kullananların "anne olma hakkında karmaşık düşünceler" alt boyut puan ortalaması ve ölçek toplam puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$).

Sonuç: Araştırma sonucunda, kadınların doğurganlık tutumlarının orta düzeyde olduğu, öğrenim durumu, çalışma durumu, gebelik sayısı, AP hizmeti alma durumu ve modern yöntem kullanma durumlarının doğurganlık tutumları üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Doğurganlığın azaldığı dönemde dâhil olmak üzere, tüm yaş grubundaki kadınlara aile planlaması eğitim ve danışmanlıklarının sürdürülmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Doğurganlık, tutum, kadın.

ABSTRACT

Objective: This research was carried out to determine the attitudes of women over 40 and the factors affecting fertility.

Methods: The descriptive and cross-sectional type of research was conducted between May and December 2020 with 242 women. The data were obtained using the demographic data form and the Women's Attitudes towards Fertility Scale.

Results: It was found that the "negative effect of having a child on life" sub-dimension mean score of women who graduated university, had work, and who gave the answer ideal gestational age 30 and over were the higher and "positive effect of having a child on life" sub-dimension mean score of women who primary school and had no work were higher ($p<0.05$). It was found that the scores of "complex thoughts about being a mother" sub-dimension mean score and scale total score average women who had pregnancy twice, received family planning services and used modern methods were higher ($p<0.05$).

Conclusion: As a result of the research, it was determined that the fertility attitudes of women were at a moderate level, and the educational status, employment status, number of pregnancies, receiving FP services, and using modern methods were effective on fertility attitudes. It is recommended that family planning education and counseling for women of all ages be continued, including during reduced fertility.

Keywords: Fertility, attitude, woman.

ORCID IDs of the authors: SÜ: 0000-0002-6990-4660; KDB: 0000-0002-7251-4882

Sorumlu yazar/Corresponding author: Prof. Dr. Kerime Derya Beydağ

Yalova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Yalova, TÜRKİYE

e-posta/e-mail: kderyabeydag@gmail.com

* Bu araştırma, 24-26 Eylül 2021 tarihleri arasında online olarak düzenlenen 4.Uluslararası 5.Ulusal İstanbul Ebelik Günleri Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

**Bu çalışma, İstanbul Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı tarafından 2021 tarihinde yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Atıf/Citation: Üstün S, Beydağ KD. (2024). 40 Yaş Üzeri Kadınların Doğurganlığa Yönelik Tutumları ve Etkileyen Faktörler. Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi, 7(2), 341-348. DOI:10.38108/ouhcd.1075125

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Aile planlaması; kişilerin istedikleri zamanda ve istedikleri sayıda çocuk sahibi olmalarına, gebelikler arası süreyi istedikleri şekilde ayarlayabilmelerine ve infertil çiftlerin çocuk sahibi olabilmelerine yardımcı olan uygulamalar bütünüdür (Şenoğlu ve ark., 2019). Aynı zamanda aile planlaması uygulamaları, bireylerin istenmeyen gebeliklerden korunmasını sağlamaktadır. Bu açıdan ele alındığında aile planlaması kavramı; tüm çiftlerin hangi zamanda ve ne kadar çocuk sahibi olacaklarına bilinçli bir şekilde ve bunun sorumluluğunu alarak karar verebilmeleri adına gerekli bilgi, eğitim ve materyale sahip olmalarını ifade etmektedir (Çınar ve ark., 2016).

Aile planlaması denildiğinde ilk olarak çocuk sayısında sınırlama ve nüfusta azalma akıllara gelmemelidir. Aile planlamasının öncelikli hedefi; anne ve çocuk sağlığının korunmasıdır. Başarılı bir aile planlaması programı ile önemli oranda anne bebek ölümlerinin önüne geçilebilir. Bu doğrultuda aile planlaması hizmetleri; bireylerin üreme sağlığı ile ilgili bilgi sahibi olmalarının yanı sıra istenmeyen gebeliklerin önüne geçerek aşırı doğurganlığın önlenmesini sağlamaktadır. Böylelikle sağlıklı bir toplum oluşmasına katkıda bulunmaktadır (Öz ve ark.,2019; Tezel ve ark.,2015).

Aile planlamasını etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörler içerisinde; yasa ve politikalar, aile planlamasına ilişkin bilgi düzeyi, aile tipi, sağlık hizmetinin sunulması ve alınması noktasında genel sorunlar, dini inanış, geleneksel inanışlar, aile planlaması yöntemlerine ilişkin duygular, tarım veya endüstri toplumu olma vb. yer almaktadır (Oltuluoğlu ve Başer, 2012).

Kadınlardaki fertil çağın son dönemi sayılan 45-49 yaş aralığında, kadınlarda doğurganlık azalmakta ve pek çok kadın bu yaş grubunu menopoz öncesi dönem şeklinde geçirmektedir. TNSA 2018 verilerine göre 48-49 yaş arası kadınların %45'inin menopoza girdiği belirlenmiştir (TNSA 2018). Kadınlar, kırklı yaşlardan sonra doğurganlık özelliklerinin gerilediğini düşünerek, aile planlaması yöntemi kullanmayı bırakmakta, bu nedenle bu dönemde istenmeyen gebelikler de ortaya çıkabilmektedir (Ayaz ve Efe, 2009). Ayrıca, evliliklerin ileri yaşlara ertelenmesi nedeniyle, 40'lı yaşlardan sonra çocuk sahibi olan kadın sayısı da artmaktadır. Diğer yandan, ileri gebeliklerin genetik hastalıklar ve kronik hastalıklar açısından risk teşkil etmesi sebebiyle genellikle kadınlar ileri yaşlarda

gebelikleri tercih etmemektedir (Kutlu ve ark.,2014).

Yapılan çalışmalara göre, kadının aile planlaması yöntemlerine ve doğurganlığa ilişkin tutumu, etkin aile planlaması yöntemi kullanımını etkileyen faktörler içerisinde yer almaktadır (Egelioğlu Cetişli ve ark., 2016; Apay ve ark.,2010). Tutumlar doğrudan gözlenemez ancak bireyin davranışlarına yansımaları ile fark edilebilir. Aile planlaması yöntemlerine yönelik tutumlar, yöntem kullanımı üzerinde etkili olmaktadır. Bu nedenle aile planlamasına ilişkin davranışları ve bu davranışlara sebep olan tutumu belirleyerek meydana gelebilecek sorunların olabildiğince önüne geçilmesi amacıyla uygun danışmanlık hizmeti vermek sağlık çalışanlarının sorumluluğundadır (Tezel ve ark., 2015).

Aile planlaması hizmeti veren en önemli sağlık profesyonellerinden biri kadın sağlığı hemşireleridir. Bu anlamda, kadınların aile planlaması ve doğurganlığa yönelik tutumlarının ve bu tutumları etkileyen faktörlerin belirlenmesi yapılacak hemşirelik girişimlerine kılavuzluk edecektir.

Bu çalışmada, kırk yaş ve üzeri kadınların doğurganlık tutumu ve etkileyen faktörlerin saptanması amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem

Araştırmanın tipi ve yapıldığı yer

Bu çalışma, kırk yaş ve üzeri kadınların doğurganlığa yönelik tutumlarını ve etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla tanımlayıcı ve kesitsel tipte gerçekleştirilmiştir. Araştırma, sosyal paylaşım ağı ve sosyal paylaşım sitesi aracılığı ile çevirim içi anket olarak paylaşılmış ve çalışmaya katılmayı kabul eden, kırk yaş ve üzeri yaş grubunda olan ve menopozda olmayan gönüllü kadınlar çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırma verileri, Mayıs-Aralık 2020 tarihleri arasında toplanmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, TÜİK Adrese Dayalı Kayıt Sistemi (2020) verilerine göre Türkiye'de yaşayan kırk yaş üzeri 16.678.156 kadın oluşturmuştur (TÜİK 2020). Örneklem büyüklüğü Raosoft örneklem büyüklüğü hesaplayıcısı ile belirlenmiş, %88 güven aralığı ve %5 hata payına göre 242 kişinin örnekleme dâhil edilmesi gerektiği saptanmıştır. Araştırmaya, kırk yaş ve üzeri yaş grubunda olan, menopozda olmayan ve araştırmaya katılmaya istekli kadınlar dâhil edilmiştir. Çevirim içi anket formu, sosyal paylaşım ağları üzerinden paylaşılmış, kartopu örnekleme yöntemi ile

katılımcıların da araştırtma kriterlerine uyan kişilerle anket linkini paylaşarak araştırma katılımcı sayısının artması sağlanmıştır. Kişilerin birden fazla katılımının engellenmesi için çevirim içi anket formunda gerekli sınırlamalar yapılmıştır.

Veri toplama araçları

Araştırma verileri, Demografik Veri Formu ve ‘Kadınların Doğurganlığa Yönelik Tutumları Ölçeği (KDYTÖ)’ ile elde edilmiştir.

Demografik Veri Formu: İlgili literatür doğrultusunda hazırlanan anket formu, demografik özelliklere ilişkin 7 soru ve aile planlaması tutum ve uygulamalarına ilişkin 7 soru olmak üzere toplam 14 sorudan oluşmaktadır (Apay ve ark., 2010; Tezel ve ark., 2015; Egelioglu Çetışli ve ark., 2016; Gavas ve İnal, 2019).

Kadınların Doğurganlığa Yönelik Tutumları Ölçeği (KDYTÖ): Arslan Gürcüoğlu ve ark. (2016) tarafından, Türkiye’de yaşayan 20-35 yaş arası, çocuğu ve infertilite sorunu olmayan, Türkçe konuşabilen, okuryazar olan evli ya da bekâr kadınlarda doğurganlık tutumlarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 5’li likert tipinde olup, 21 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki her bir ifade l’den 5’e kadar puanlanmaktadır. Puanlandırılması “1=kesinlikle katılmıyorum, 2=katılıyorum, 3=kararsızım, 4=katılıyorum, 5=kesinlikle katılıyorum” şeklindedir. Ölçekte bulunan 2, 4, 5, 6, 9,10, 12, 14, 16, 18. sorular ters yönlü maddelerdir. Ölçekten toplamda en düşük 21, en yüksek 105 puan alınmaktadır. Ölçekten alınan puanlar arttıkça doğurganlığa yönelik tutumlar da pozitif yönde artmaktadır. Ölçek “çocuk sahibi olmanın yaşam üzerine negatif etkisi”, “çocuk sahibi olmanın yaşam üzerine pozitif etkisi” ve “anne olma hakkında karmaşık düşünceler” olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin tamamı için Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,89 iken; her bir alt boyut için Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları 0.71 ile 0.87 arasında bulunmuştur (Arslan Gürcüoğlu ve ark., 2016). Bu araştırmada ölçeğin tamamı için Cronbach alpha değeri, 0.89’olarak bulunmuş; alt boyutların 0.74 ile 0.88 arasında değerler aldığı saptanmıştır.

Verilerin değerlendirilmesi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov Simirnov testi ile değerlendirilmiş, normal dağılım göstermediği için nonparametrik testlerin kullanılması gerektiğine karar verilmiştir. Verilerin analizinde sayı, yüzde, ortalama, standart sapma, t

testi, Anova testi ve Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular %95 güven aralığında %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Etik yönü

Veri toplama işlemi öncesinde bir üniversitenin Etik Kurulu’na başvuru yapılmış ve 29.04.2020 tarih ve 22 nolu karar ile tarihinde Etik Kurul onayı alınmıştır. Araştırmaya dâhil edilen kadınlara çalışmanın amacı hakkında açık ve anlaşılır bilgi verilmiş olup, çalışmaya istekli ve gönüllü olan 40 yaş ve üzeri kadınların onamları alındıktan sonra anket ve ölçek uygulanmıştır. Araştırma süresince Helsinki Bildirgesi kurallarına uyulmuştur. Araştırma sonuçlarının kimlik bilgileri verilmeden bilimsel amaçla yayınlanabileceği konusunda bilgi verilmiştir.

Bulgular

Kadınların yaş ortalaması 43.94±4.31 (min:40; maks: 53),%73.6’sı üniversite mezunu, %71.9’u evli, %62.8’i bir işte çalışmakta ve %60.3’ünün geliri giderine denktir (Tablo 1).

Tablo 1. Kadınların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları

Değişkenler	n	%
Yaş Ortalaması	43.94±4.31 (Min:40; Maks: 53)	
Öğrenim durumu	İlköğretim	33 13.6
	Lise	31 12.8
	Üniversite	178 73.6
Medeni durumu	Evli	174 71.9
	Bekar	68 28.1
Çalışma durumu	Çalışan	152 62.8
	Çalışmayan	90 37.2
Gelir durumu	Gelir giderden az	46 19.0
	Gelir gidere denk	146 60.3
	Gelir giderden fazla	50 20.7
Toplam	242	100

Kadınların %79.3’ünün çocuğu olduğu, %19.4’ünün hiç gebelik geçirmediği, %64’ünün sağlık kuruluşundan AP hizmeti almadığı ve %5’ini

şu anda bir AP yöntemi kullanmadığı belirlenmiştir. Yöntem kullanmayanların %24.4'ü aktif cinsel yaşamı olmadığı için AP yöntemi kullanmadığını ve %67.8'i yöntem kullanımına eşlerin ortak karar verdiğini/vermesi gerektiğini ifade etmiştir. Kadınların, %70.7'si ideal çocuk sayısını iki olarak, %77.3'ü ideal gebelik yaşını 20-29 yaş olarak belirtmiş ve %78.1'i 40 yaşından sonra gebe kalma şansı azalır yanıtını vermiştir (Tablo 2).

Kadınların "çocuk sahibi olmanın yaşam üzerine negatif etkisi" alt boyut puan ortalaması 21.40±6.62; "çocuk sahibi olmanın yaşam üzerine pozitif etkisi" alt boyut puan ortalaması 27.29±7.71; "anne olma hakkında karmaşık düşünceler" alt boyut puan ortalaması 14.47±2.95 olarak bulunmuştur. Kadınların KDYTÖ toplam puanı 63.17±11.39 olarak belirlenmiş ve tutumlarının orta düzeyde olduğu şeklinde yorumlanmıştır (Tablo 3).

Kadınların gelir durumuna göre KDYTÖ alt boyut ve toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0.05$). Kadınların öğrenim durumu ile "çocuk sahibi olmanın yaşam üzerine negatif etkisi" alt boyut puan ortalaması ve "çocuk sahibi olmanın yaşam üzerine pozitif etkisi" alt boyut puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0.05$). Kadınlardan üniversite mezunu olanların "çocuk sahibi olmanın yaşam üzerine negatif etkisi" alt boyut puan ortalaması diğerlerine göre daha yüksek iken; ilköğretim mezunu olanların "çocuk sahibi olmanın yaşam üzerine pozitif etkisi" alt boyut puan ortalaması daha yüksek olarak bulunmuştur. Kadınların medeni durumu ile "anne olma hakkında karmaşık düşünceler" alt boyut puan ortalaması ve ölçek toplam puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0.05$). Evli olan kadınların puan ortalamalarının bekârlardan yüksek olduğu belirlenmiştir.

Kadınların çalışma durumu ile "çocuk sahibi olmanın yaşam üzerine negatif etkisi" alt boyut puan ortalaması ve "çocuk sahibi olmanın yaşam üzerine pozitif etkisi" alt boyut puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0.05$). Çalışan kadınlardan "çocuk sahibi olmanın yaşam üzerine negatif etkisi" alt boyut puan ortalaması diğerlerine göre daha yüksek iken; çalışmayanların "çocuk sahibi olmanın yaşam üzerine pozitif etkisi" alt boyut puan ortalaması daha yüksek olarak bulunmuştur (Tablo 4).

Kadınların gebelik sayısı, daha önce AP hizmeti alma durumu ve kullanılan AP yöntemi "anne olma hakkında karmaşık düşünceler" alt boyut puan

ortalaması ve ölçek toplam puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0.05$).

Tablo 2. Kadınların Gebelik ve Aile Planlaması Özelliklerinin Dağılımı

Değişkenler		n	%
Çocuk varlığı	Var	192	79.3
	Yok	50	20.7
Gebelik sayısı	Hiç	47	19.4
	Bir kez	39	16.2
	İki kez	79	32.6
Sağlık kuruluşundan AP hizmeti alma durumu	Üç ve üzeri kez	77	31.8
	Alan	87	36.0
	Almayan	155	64.0
Şu an da kullanılan AP yöntemi	Yöntem kullanmıyor	121	50.0
	Geleneksel yöntem kullanıyor	23	9.5
	Modern yöntem kullanıyor	98	40.5
Yöntem kullanmama nedeni (n:121)	Aktif cinsel yaşamı yok	59	24.4
	Gebe kalmak istiyor	16	6.6
	Tüpligasyon yaptıran	19	7.9
	Diğer *	27	11.1
AP yöntemine kimin karar verdiği	Kadın	78	32.2
	Eşler ortak	164	67.8
İdeal çocuk sayısı	Bir	17	7.0
	İki	171	70.7
	Üç ve üzeri	54	22.3
İdeal gebelik yaşı	20-29 yaş	187	77.3
	30 yaş ve üzeri	55	22.7
40 yaşından sonra gebe kalma şansı konusunda görüşü	Aynı kalır	53	21.9
	Azalır	189	78.1

Tablo 3. Kadınların Doğurganlığa Yönelik Tutumları Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Alt Boyut ve Toplam Ölçek	Min	Maks	Ort.	Ss
Çocuk Sahibi Olmanın Yaşam Üzerine Negatif Etkisi	21.40	6.62	8	35
Çocuk Sahibi Olmanın Yaşam Üzerine Pozitif Etkisi	27.29	7.71	9	45
Anne Olma Hakkında Karmaşık Düşünceler	14.47	2.95	8	25
KDYTÖ Toplam Puanı	63.17	11.39	36	105

Min: Minimum, Maks: Maksimum, Ort: Ortalama, Ss: Standart

Tablo 4. Kadınların Demografik Özelliklerine Göre KDYTÖ Alt Boyut ve Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Değişkenler		Çocuk Sahibi Olmanın Yaşam Üzerine Negatif Etkisi	Çocuk Sahibi Olmanın Yaşam Üzerine Pozitif Etkisi	Anne Olma Hakkında Karmaşık Düşünceler	KDYTÖ Toplam
		Ort±Ss	Ort±Ss	Ort±Ss	Ort±Ss
Öğrenim durumu	İlköğretim ^a	18.27±6.94	30.30±8.90	14.48±3.04	63.06±12.57
	Lise ^b	20.32±6.12	27.80±8.20	14.70±3.01	62.83±12.52
	Üniversite ^c	22.17±6.49	26.65±7.28	14.42±2.94	63.25±11.03
	Test* ve p	F= 5.493 p=.005 c>b,a	F= 3.259 p=.040 a>b>c	F=.120 p=.887	F=.019 p=.981
Çalışma durumu	Çalışan	22.10±6.58	26.23±7.48	14.74±2.97	63.07±11.53
	Çalışmayan	20.22±6.57	29.10±7.79	14.01±2.87	63.33±11.23
	Test* ve p	t= 2.152 p=.032	t= -2.839 p=.005	t= 1.873 p=.062	t= -.167 p=.867
Gelir durumu	Gelir giderden az	21.00±6.55	29.50±8.12	14.86±2.99	65.36±12.51
	Gelir gidere denk	21.15±6.61	27.15±7.42	14.36±3.00	62.67±11.00
	Gelir giderden fazla	22.52±6.74	25.68±7.82	14.40±2.78	62.60±11.45
	Test* ve p	F=.900 p=.408	F=3.052 p=.490	F=.516 p=.597	F= 1.055 p=.350

t: t testi, F: Anova testi

Kadınlardan, iki kez gebelik geçiren, AP hizmeti alan ve modern yöntem kullananların puanları daha yüksek olarak bulunmuştur (Tablo 5).

Tartışma

Araştırma kapsamında yer alan kadınların doğurganlığa yönelik tutumlarının, çocuk sahibi olmanın yaşam üzerine negatif ve pozitif etkisine yönelik tutumlarının ve anne olma hakkında karmaşık düşüncelere ilişkin tutumlarının orta düzeyde olduğu belirlenmiştir (Tablo 3). Benzer şekilde Karaoğlan ve Duman'ın (2017) 18-40 yaş ve üzeri kadınlarla Van'da yapmış olduğu çalışmada, kadınların doğurganlığa ilişkin tutumlarının olumlu yönde olduğu belirtilmiştir. Türk toplumunda genellikle doğurganlığın kadının statüsünü

artırdığına inanılmakta ve bu nedenle kadınlar doğurganlıklarını sınırlandırmak istememektedir (Ejder Tekgündüz ve ark., 2021). Araştırma bulgusu ile benzer şekilde, Karakaş ve Gürsoy'un (2022) aile planlamasına ilişkin ülkemizde yapılan tezleri incelemek ve sonuçlarını analiz etmek amacıyla gerçekleştirdiği araştırmasında, evlilik kararı alan ve evli kadınlarda gerçekleştirilmiş araştırmalarda da, kadınların doğurganlığa yönelik tutumlarının orta düzeyde olduğu belirtilmiştir.

Kadınların gelir durumuna göre KDYTÖ alt boyut ve toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır (p>0.05). Bu sonuca göre; gelir düzeyinin doğurganlığa yönelik tutumları üzerinde etkili olmadığı söylenebilir.

Tablo 5. Kadınların Gebelik ve Aile Planlaması Özelliklerine Göre KDYTÖ Alt Boyut ve Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Çocuk Sahibi Olmanın Yaşam Üzerine Negatif Etkisi	Çocuk Sahibi Olmanın Yaşam Üzerine Pozitif Etkisi		Anne Olma Hakkında Karmaşık Düşünceler	KDYTÖ Toplam
		Ort±Ss	Ort±Ss		
Gebelik sayısı ^d	Hiç ^a	20.82±5.47	26.21±8.26	12.74±1.92	59.78±9.84
	Bir kez ^b	22.38±6.95	26.30±8.11	14.76±3.49	63.46±12.97
	İki kez ^c	21.69±6.90	27.51±6.95	15.12±2.81	64.34±11.61
	Üç ve üzeri kez	20.96±6.86	28.23±7.89	14.70±2.97	63.89±11.02
	Test* ve p	F=.565 p=.639	F=.924 p=.430	F= 7.492 p=.000 c>a,b,d	F= 1.788 p=.150
AP Hizmeti alma durumu	Alan	22.14±6.79	26.60±7.74	15.09±3.00	63.85±12.05
	Almayan	20.98±6.52	27.68±7.69	14.12±2.87	62.79±11.03
	Test* ve p	t= 1.311 p=.191	t=-1.041 p=.299	t= 2.478 p=.014	t=.691 p=.490
Kullanılan AP yöntemi	Yöntem kullanmıyor ^a	20.96±6.32	27.19±8.39	13.89±3.04	62.75±11.76
	Geleneksel yöntem kullanıyor ^b	22.00±6.76	24.95±5.94	14.52±2.64	61.47±9.99
	Modern yöntem kullanıyor ^c	21.80±6.98	27.11±7.12	15.17±2.78	64.09±11.28
	Test* ve p	KW=1.155 p=.561	KW=3.194 p=.202	KW=13.940 p=.001 c>a,b	KW= 1.547 p=.461

*t: t testi, KW: Kruskal Wallis testi, F: Anova testi

Türkiye’de sosyal, ekonomik ve kültürel dinamiklere bağlı olarak doğurganlık oranlarının genel olarak düştüğü ülkelerden biridir. Gelir düzeyi de doğurganlığın düşük olmasında etkili olan faktörlerden biridir (Başkaya ve Özkılıç, 2017).

Literatürde doğurganlığı tahmin etmede eğitim ve gelir düzeyi gibi yapısal faktörlerin tek başına yeterli olmadığı (Söderberg ve ark.,2013; Kavas, 2014), bunun yanı sıra değer yargıları, tutumlar, değişen ideal aile algısı, çocuk sahibi olma niyeti ve motivasyonu gibi düşünsel faktörlerin de araştırılmasına ihtiyaç olduğu ifade edilmektedir (Araban ve ark, 2020; Söderberg ve ark.,2013; Kavas, 2014).

Kadınlardan üniversite mezunu olanların "çocuk sahibi olmanın yaşam üzerine negatif etkisi" alt boyut puan ortalaması diğerlerine göre daha yüksek iken; ilköğretim mezunu olanların "çocuk sahibi olmanın yaşam üzerine pozitif etkisi" alt boyut puan ortalaması daha yüksek olarak bulunmuştur. Dolayısı ile kadınların eğitim düzeyinin doğurganlık üzerinde etkili olduğu ve eğitim seviyesi arttıkça doğurganlığa ilişkin tutumlarının olumsuz yönde ilerlediği söylenebilir. Gözükara ve ark.’nın (2015)

Şanlıurfa il merkezinde yapmış olduğu çalışmada kadınların eğitim düzeyi yükseldikçe aile planlamasına ilişkin tutumun daha olumlu olduğu belirtilmiştir. Tezel ve ark.’nın (2015) çalışmasında, öğrenim durumunun, doğurganlığa yönelik tutumu etkilediği ve öğrenim durumu arttıkça doğurganlığa yönelik tutumların daha olumsuz olduğu belirlenmiştir. Doğum kontrolünün yükselişi ve kadınların eğitim ve işgücü piyasasına daha çok katılması doğurganlığın ertelenmesinin ve azalmasının nedenleri arasında gösterilmektedir (Mills ve ark., 2011; Kozáková ve ark., 2015).

Araştırma kapsamında yer alan kadınlardan bir işte çalışanların "çocuk sahibi olmanın yaşam üzerine negatif etkisi" alt boyut puan ortalaması diğerlerine göre daha yüksek iken; çalışmayanların "çocuk sahibi olmanın yaşam üzerine pozitif etkisi" alt boyut puan ortalaması daha yüksek olarak bulunmuştur. Bu durumda çalışan kadınların çocuk sahibi olma isteğinin çalışmayan kadınlara göre daha düşük olduğu söylenebilir. Aynı zamanda çalışan kadınların çocuk sahibi olmanın kariyer hayatlarında bir engel olacağına dair düşüncesinin olması, işyerlerinde kreş vb. imkânların olmaması,

işverenlerin gebe ya da çocuğu olan kadınlardan ziyade çocuğu olmayan ya da bekâr olan kadınları istihdam etmeyi tercih ediyor olmaları kadınların çocuk sayısını sınırlandırmasına neden olabilir. Buna ek olarak iş hayatında yaşanan güçlükler çocuk bakımını kadın için daha da zor hale getirmektedir. Literatürde konu ile ilgili araştırma bulgusuna benzerlik gösteren çalışmalar mevcuttur. Gavas ve ark.'nın (2019) yapmış olduğu çalışmada eğitilmiş, sosyal güvencesi olan ve çalışan kadınların, aile planlaması yöntemleri kullanımı ile ilgili tutumlarının daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Aynı şekilde Eryılmaz ve Ege (2016) tarafından yapılan çalışmada çalışan kadınlarda aile planlamasına yönelik tutumun çalışmayanlara göre daha olumlu olduğu bildirilmiştir. Bu sonuçlar kadının statüsünün doğurganlık üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Kadınlardan, iki kez gebelik geçiren, AP hizmeti alan ve modern yöntem kullananların "anne olma hakkında karmaşık düşünceleri" alt boyut puan ortalaması daha yüksek olarak bulunmuştur ($p < 0.05$). Bu sonuç, yeterli sayıda çocuk sahibi olduğu düşünen ve tekrar gebe kalmamak için yöntem kullanan kadınların anne olma konusunda istekli olmadıkları şeklinde yorumlanmıştır. Aile planlaması uygulamaları çiftlerin beden ve ruhen hazır hissettiği zamanda, sağlıklı aralıklarla, istediği ve bakabileceği sayıda çocuk sahibi olabildiğini sağlayan uygulamalardır. Araştırma kapsamında yer alan kadınların 40 yaş üzeri yaş grubunda olmaları sebebiyle, kendilerini yeni bir gebelik konusunda hazır hissetmedikleri söylenebilir. Şantaş ve Eryurt (2020) tarafından yapılan çalışmada, yaşayan çocuk sayısı arttıkça gebeliği önleyici modern yöntem kullanımının artış gösterdiği, iki-üç çocuğu olan kadınların bir çocuğu olan kadınlara göre yöntem kullanımının 12.044 kat daha fazla olduğu saptanmıştır. Bir diğer çalışmada da, yeni bir gebelikte birlikte ortaya çıkacak olan bakım maliyetlerinin, eşlerin doğurganlık kararını etkilediği belirtilmektedir (Damar ve Bolsoy, 2021). Yapılan bir çalışmada, bir çocuğu finansal olarak destekleme yeteneğinin, çocuk doğurmanın zamanlamasında en güçlü rolü oynayan faktör olduğu saptanmıştır (Daniluk ve Koert, 2017). Gılıç ve ark.'nın (2009) çalışmasında da, aile planlaması yöntemleri konusunda yeterli bilgisi olan kadınların doğurganlıklarının azaldığı belirtilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonucunda, kadınların doğurganlık tutumlarının orta düzeyde olduğu, öğrenim durumu,

çalışma durumu, gebelik sayısı, AP hizmeti alma durumu ve modern yöntem kullanma durumlarının doğurganlık tutumları üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir.

Bu sonuçlar doğrultusunda, aile planlaması danışmanlığı veren hemşire ve ebelerin, doğurganlığın azaldığı dönemde dahil, tüm yaş grubundaki kadınlara aile planlaması eğitim ve danışmanlıklarını sürdürmesi, 40 yaş ve üzeri kadınların doğurganlık tutumlarında etkili olan faktörlerin araştırıldığı, eşlerin birlikte ele alındığı daha geniş örneklemelerde çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Araştırmanın kısıtlılıkları

Araştırma, çalışmaya katılım sağlayan 40 yaş ve üzeri kadınların sorulara verdikleri yanıtlarla sınırlıdır. Ayrıca, 40 yaş üzeri kadınlarda doğurganlık tutumunun incelendiği çalışmaların sınırlı olması nedeniyle, tartışmanın literatür ile desteklenmesinde güçlük yaşanmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü/Ethics Committee Approval:

Araştırma öncesinde İstanbul Okan Üniversitesi Etik Kurulu'ndan 29.04.2020 tarih ve 22 nolu karar ile onay alınmıştır.

Hakem/Peer-review: Dış hakem değerlendirmesi.

Yazar Katkısı/Author Contributions: Fikir: KDB, SÜ, Tasarım: SÜ, KDB, Denetleme: KDB, Kaynaklar: SÜ, Malzemeler: SÜ, Veri toplanması ve/veya İşlenmesi: SÜ, Analiz ve/veya Yorum: KDB, SÜ, Literatür taraması: SÜ, KDB, Yazıyı Yazan: SÜ, KDB, Eleştirel İnceleme: KDB
Çıkar çatışması/Conflict of interest: Çalışmada herhangi bir çıkar çatışması söz konusu değildir.

Finansal Destek/Financial Disclosure: Çalışma için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Çalışma Literatüre Ne Kattı?

- Araştırma sonuçları, 40 yaş üzeri kadınların doğurganlık tutumlarının olumlu olduğunu göstermektedir.
- Literatürde, bu örneklem grubunda doğurganlık tutumunun incelendiği çalışma olmaması nedeniyle, bu konuda yapılacak sonraki çalışmalar için yol gösterici olacaktır.
- 40 yaş üzeri kadınlarda doğurganlık tutumları üzerinde eşlerinde ele alındığı niteliksel tipte çalışmaların da literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

Apay E, Nazik E, Özdemir F, Pasinlioglu T. (2010). Kadınların aile planlamasına ilişkin tutumlarının

- belirlenmesi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 13(3), 39-45
- Arabani M, Karimiy M, Armoon B, Zamani Alavijeh F. (2020). Factors related to childbearing intentions among women: a cross-sectional study in health centers, Saveh, Journal of Egyptian Public Health Association, 95(6), 1-8.
- Arslan Gürcüoğlu E, Uzun Aksoy M, Pelit Aksu S, Kan A. (2016). Kadınların doğurganlığa yönelik tutum ölçeği geliştirilmesi, 1. Uluslararası 2. Ulusal Kadın Hastalıkları ve Ana Çocuk Sağlığı Kongresi, İzmir, 2016.
- Ayaz S, Efe Ç. (2009). Family planning attitudes of women and affecting factors. Journal of the Turkish-German Gynecological Association, 10(3), 137-141.
- Başkaya Z, Özkılıç F. (2017). Türkiye'de doğurganlıkta meydana gelen değişimler (1980- 2013). Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10(54), 406-23.
- Çınar M, Timur H, Aksoy R, Kokanalı D, Tokmak A, Taşçı Y. (2016). İstenmeyen gebeliklerden korunmada yöntem seçimini etkileyen parametreler. Medicine Science, 5, 790-792.
- Damar E, Bolsoy N. (2021). Doğurganlık ve çocuk doğurmaya yönelik tutum ölçeği türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. International Anatolia Academic Online Journal Health Sciences, 7(3), 1-34.
- Daniluk JC, Koert E. (2017). Between a rock and a hard place: There reasons why women delay childbearing. International Journal of Healthcare, 3(1), 76-83
- Egelioglu Çetışli N, Top ED, Arkan G, Kaba F, Ertop F. (2016). Evli kadınların kullandıkları aile planlaması yönteminin cinsel yaşam ve benlik saygısına etkisi. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi, 13(2), 101-106.
- Ejder Tekgündüz S, Gür EY, Ejder Apay S. (2021). Evli kadınların aile planlaması tutum ve niyetleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi. Sakarya Tıp Dergisi, 11(4), 743-750.
- Eryılmaz N, Ege E. (2016). Doğum sonu dönemdeki kadınların aile planlaması konusundaki tutumları ve ilişkili faktörler. Journal of Human Sciences, 13(2), 3389-3401.
- Gavas E, İnal S. (2019). Türkiye'de kadınların aile planlaması yöntemleri kullanma durumları ve tutumları: Sistematik derleme. Sağlık ve Yaşam Bilimleri Dergisi, 1(2), 37-43.
- Gılıç E, Ceyhan O, Özer A. (2009). Niğde Doğumevinde doğum yapan kadınların aile planlaması konusundaki bilgi tutum ve davranışları. Fırat Tıp Dergisi, 14(4), 237-241.
- Gözükara F, Kabalcıoğlu F, Ersin F. (2015). Şanlıurfa ilinde kadınların aile planlamasına ilişkin tutumlarının belirlenmesi. Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 1(12), 9-16.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2019). 2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, Temel Bulgular. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı ve TÜBİTAK, Ankara, Türkiye.
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayal-%C4%B1-N%C3%BCfus-Kay%C4%B1t-Sistemi-Sonu%C3%A7lar%C4%B1-2020-37210&dil=1> (Erişim tarihi: 02.02.2021)
- Karakaş S, Gürsoy Z. (2022). Türkiye'de hemşirelik alanında aile planlamasına ilişkin yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. Androloji Bülteni, 24(2), 89-96.
- Karaoğlan S, Duman MZ. (2017). Dini inanç ve tutumların doğurganlık üzerindeki etkileri (Van ili örneği). Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10(50), 391-404
- Kavas S. (2014). Türkiye'de değişen doğurganlık oranları üzerine: durum tespit çalışması. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7(29), 537-46.
- Kozáková R, Vévodová Š, Vévoda J, Merz L. (2015). Reasons for delaying the first birth for mothers aged 35 and more. Profese Online, 8(1), 17-23.
- Kutlu R, Sayın S, Uçar M, Aslan R, Demirbaş O. (2014). Kadınların sosyo demografik özelliklerine göre kontraseptif yöntem kullanma durumları ve bu yöntemleri tercih nedenleri. Türk Aile Hekim Dergisi, 18, 134-141.
- Mills M, Rindfuss RR, McDonald P, te Velde E. (2011). ESHRE Reproduction and Society Task Force. Why do people postpone parenthood? Reasons and social policyincentives. Human Reproduction Update, 17(6), 848-860.
- Oltuluoğlu H, Başer M. (2012). Malatya il merkezinde yaşayan evli kadınların kullandıkları aile planlaması yöntemleri ve seçme nedenlerinin incelenmesi. İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 19(3), 167-74.
- Öz İŞ, Çakır AT, Ün B, Bacanakgil BH. (2019). Zonguldak Kadın Doğum Ve Çocuk Hastalıkları Hastanesine isteğe bağlı kürtaj nedeniyle başvuran gebelerin aile planlaması pratikleri açısından değerlendirilmesi. Batı Karadeniz Tıp Dergisi, 3(1), 9-16.
- Söderberg M, Lundgren I, Christensson K, Hildingsson I. (2013). Attitudes toward fertility and child bearing scale: An assessment of a new instrument for women who are not yet mothers in Sweden. BMC Pregnancy and Childbirth, 13(1), 197-204.
- Şantaş G, Eryurt MA.(2020). Gebeliği önleyici modern yöntem kullanımının iç göç, sosyodemografik ve sosyoekonomik faktörler ile ilişkisi. Türkiye Klinikleri Sağlık Bilimleri Dergisi, 5(1), 46-55.
- Şenoğlu A, Çoban A, Karacam Z. (2019). İstenmeyen Gebelikler ve İsteyerek Yapılan Düşüklerin Değerlendirilmesi. Arşiv Kaynak Tarama Dergisi, 28(4), 300-305.
- Tezel A, Gönenç İM, Akgün Ş, Öztaş KD, Altuntaş YT. (2015). Kadınların aile planlamasına yönelik tutumları ve etkileyen faktörler. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 18(3), 181-188.